

CK.0000064092

Trịnh Xuân Thuận

LE CHAOS ET L'HARMONIE

Hỗn độn và hài hòa

NHÀ XUẤT BẢN TRẺ

KHOA HỌC KHÁM PHÁ

Chủ biên

PHẠM VĂN THIỀU

VŨ CÔNG LẬP

NGUYỄN VĂN LIÊN

<http://khoaahocvakhampha.com.vn>

Le Chaos et L'harmonie de Trinh Xuan Thuan

© Librairie Arthème Fayard 1998.

Bản tiếng Việt © Nhà xuất bản Trẻ, 2013

BIỂU GHI BIÊN MỤC TRƯỚC XUẤT BẢN ĐƯỢC THỰC HIỆN BỞI THƯ VIỆN KHTH TP.HCM

General Sciences Library Cataloging-in-Publication Data

Trịnh Xuân Thuận, 1948-

Hỗn độn và hài hòa / Trịnh Xuân Thuận ; Phạm Văn Thiều và Nguyễn Thanh Dương dịch. - T.P. Hồ Chí Minh : Trẻ, 2013.

630 tr. : 74 minh họa ; 20 cm.

Nguyên bản : Le chaos et l'harmonie

1. Sự sống. 2. Tiến hóa. 3. Khoa học – Triết học. I. Phạm Văn Thiều. II. Nguyễn Thanh Dương. III. Ts: Le chaos et l'harmonie.

113.8 – dc 22 ISBN 978-604-1-02262-1
T833-T53 Hỗn độn và hài hòa

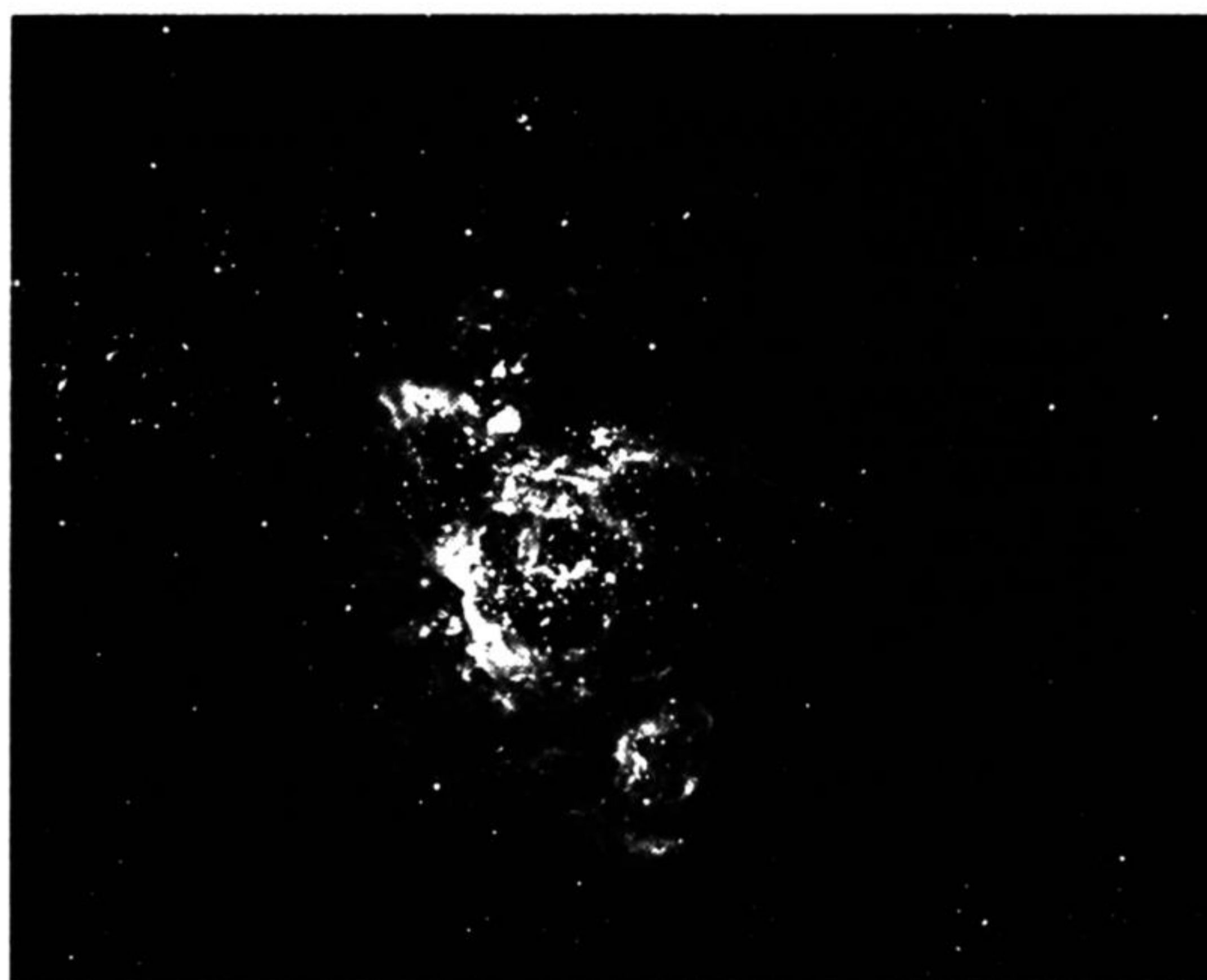

Trịnh Xuân Thuận

Phạm Văn Thiều - Nguyễn Thanh Dương dịch

LE CHAOS ET L'HARMONIE

Hỗn độn và hài hòa

NHÀ XUẤT BẢN TRÈ

*Đề tưởng nhớ cha tôi và kính tặng
những ai đi tìm kiếm cái đẹp và sự hài hòa*

LỜI CẢM ƠN CỦA DỊCH GIẢ

Trong quá trình dịch cuốn sách này, chúng tôi đã nhận được sự giúp đỡ và khích lệ của nhiều người, đặc biệt là các ông, bà: Vũ Hoài Ân, Đặng Hữu Hưng, Vũ Khúc, Nguyễn Thị Nhiệm, Hoàng Phong, Nguyễn Chi Phương, Đỗ Quốc Sam và Nguyễn Thiện Trường. Chúng tôi xin chân thành cảm ơn tất cả.

—NHỮNG NGƯỜI DỊCH

LỜI NÓI ĐẦU

Vào cuối thế kỷ XX, thế giới quan của chúng ta đã thật sự bị đảo lộn. Quan niệm của Newton về một vũ trụ rời rạc, cơ giới và tất định đã từng thống trị tư tưởng phương Tây trong suốt 300 năm, đã bị thay thế bằng quan niệm về một thế giới tổng thể, bất định và dồi dào sức sáng tạo.

Đối với Newton, vũ trụ chỉ là một cỗ máy khổng lồ được tạo thành bởi những hạt vật chất trơ ì chịu sự chi phối của những lực mù quáng. Xuất phát từ một số ít quy luật vật lý, lịch sử của một hệ thống có thể hoàn toàn được giải thích và tiên đoán, nếu người ta biết rõ đặc tính của nó tại một thời điểm nhất định. Tương lai đã nằm trong hiện tại và quá khứ; và về một phương diện nào đó, thời gian hầu như đã bị loại bỏ. Đến nỗi chúng ta phải đối mặt với một sự lưỡng phân kỳ lạ: một bên là những quy luật của Tự nhiên bất biến và vĩnh hằng, bên kia là một thế giới biến động và ngẫu nhiên; một bên là những quy luật vật lý không hề biết đến phương hướng của thời gian, còn bên kia là một thời gian nhiệt động học và tâm lý học luôn hướng về phía trước. Một tòa lâu đài không được bảo dưỡng sẽ sụp đổ thành đống hoang tàn, một bông hoa sớm muộn gì rồi cũng tàn úa và cùng với thời gian, mái tóc sẽ bạc

dân. Đó là những quá trình không thể đảo ngược. Vũ trụ đã bị giam hãm trong một vòng kiềm tỏa cứng nhắc, tước đi của nó mọi sức sáng tạo và cấm đoán mọi sự đổi mới. Tất cả những cái đó đều đã được sắp đặt từ trước, không gì có thể thay đổi bất ngờ. Điều này gợi nhớ đến một câu nói bất hủ của F. Hegel: “Chẳng có gì mới trong thế giới Tự nhiên cả”. Đó là một thế giới mà ở đó quy giản luận (*réductionism*) chế ngự như một chúa tể. Chỉ cần tháo dỡ mọi hệ thống phức tạp thành những phần đơn giản nhất và nghiên cứu hoạt động của các phần ấy là hiểu được cái toàn bộ, bởi vì cái toàn bộ chỉ là tổng số học của các bộ phận cấu thành không hơn không kém. Có một mối quan hệ trực tiếp giữa nhân và quả. Quy mô của “quả” luôn tỷ lệ với cường độ của “nhân” và có thể được xác định từ trước. Đó là điều không thể thay đổi.

Quyết định luận (*determinism*) gò bó và cản trở, cũng như quy giản luận cứng nhắc và làm mất tính người này đã thắng thế cho đến cuối thế kỷ XIX. Các thuyết đó đã bị đẩy lùi, biến dạng và cuối cùng đã bị quét sạch bởi một quan niệm mới gây hứng khởi và tự do hơn rất nhiều trong suốt thế kỷ XX. Cái chiều kích lịch sử đã mạnh mẽ đi vào các ngành khoa học. Cái ngẫu nhiên chiếm một vị trí hoàn toàn riêng biệt trong các lĩnh vực khoa học đầy biến động như vũ trụ học, vật lý thiên văn, địa chất học, sinh học và di truyền học. Hiện thực không chỉ được xác định bởi các quy luật của Tự nhiên áp dụng cho những điều kiện ban đầu cụ thể nào đó, mà nó còn bị nhào nặn và tác động bởi hàng chuỗi những sự kiện ngẫu nhiên và có tính lịch sử. Một số tình tiết này đã làm biến đổi và đảo lộn hiện thực ở mức độ sâu xa nhất, thậm chí là nguồn gốc sự tồn tại của chính chúng ta. Chẳng hạn sự kiện cách đây 65 triệu năm, có một thiên thạch va đập vào Trái đất làm tuyệt chủng loài khủng long nhưng lại tạo thuận lợi cho sự tăng sinh các loài động